

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
t.a.v. de heer mr. L.K. Geluk
Postbus 30435
2500 GK Den Haag

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onze referentie
2025-0000662643

Datum 12 december 2025
Betreft Positie van gemeenten binnen de democratische rechtsstaat

Geachte heer Geluk,

Hartelijk dank voor uw brief van 9 september jl. en het bijgevoegde essay waarin u aandacht vraagt voor de positie van gemeenten binnen de democratische rechtsstaat. U roept gemeenten op om op hun rol te reflecteren. Tevens vraagt u het Rijk om een goede positie van gemeenten binnen de democratische rechtsstaat te waarborgen.

In uw brief en het essay *Gemeenten binnen de democratische rechtsstaat* van de VNG benoemt u enkele grote uitdagingen die ertoe leiden dat onze democratische rechtsstaat onder toenemende druk staat. U snijdt een aantal relevante en terechte punten aan die ik beaam en herken.

We spreken van een democratische rechtsstaat wanneer de macht bij de burgers ligt én de overheid gebonden is aan het recht. In een democratische rechtsstaat zijn de democratische en rechtsstatelijke vereisten met elkaar verbonden, en vullen ze elkaar aan. Het recht waaraan de overheid zich heeft te houden en waaraan zij bevoegdheden ontleent, moet namelijk op een democratische manier tot stand zijn gekomen. De rechtsstaat waarborgt op zijn beurt dat het democratisch gelegitimeerd bestuur de rechten van minderheden respecteert en niet onttaardt in willekeur of machtsmisbruik.

Het onderhoud van onze democratische rechtsstaat is een gezamenlijke opgave van Rijk en decentrale overheden, hetgeen ook voortkomt uit de principes van onze gedecentraliseerde eenheidsstaat. Hiervoor is het van groot belang dat gemeenten en provincies over eigen – autonome – taken en bevoegdheden beschikken, om beleid te maken dichtbij en voor de burger. We moeten er gezamenlijk voor zorgen dat gemeenten en provincies daartoe in staat worden gesteld. Dat kan alleen als de lokale democratie en bestuur goed functioneren. De beleidsinzet vanuit BZK is daarop gericht. Ik onderstreep dan ook het belang van een goede positionering van gemeenten gelet op de belangrijke rol die zij vervullen in het bestendigen en waarborgen van onze democratische rechtsstaat.

Er wordt terecht door u geconstateerd dat er sprake moet zijn van een volwaardige positie van individuele burgers ten opzichte van het gemeentebestuur. Dat kan alleen met een levendige lokale democratie. Daarom wordt binnen het ministerie van BZK dan ook hard gewerkt aan een meerstemmige – lokale – democratie en een weerbaar publiek debat, door onder andere de inzet op burgerberaden, het opbouwen van de maatschappelijke

Datum

12 december 2025

Onze referentie

2025-0000662643

alliantie burgerschap en het verstevigen van de educatie over de thema's burgerschap, democratie en rechtsstaat. Naast het verstevigen van de directe vormen van inbreng uit de samenleving, is het ook noodzakelijk om te blijven investeren in een goede werking van de lokale volksvertegenwoordigers. In de recente Kamerbrief over een waardevol politiek ambt maatregelen benoemd om decentrale politieke ambtsdragers beter in staat te stellen hun rol binnen de lokale democratie te vervullen.¹ De brief is een brede impuls ter versterking van de aantrekkelijkheid van de politieke ambten. De decentrale volksvertegenwoordigers kunnen hun werk niet doen zonder goede en effectieve ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie, de griffie, rekenkamer en ombudsfunctie.

De zorg voor ons decentrale bestuurders en volksvertegenwoordigers komt ook tot uiting in het programma weerbaar bestuur. Hierin wordt gewerkt aan de bewustwording bij – en hulp aan – (lokale) politieke ambtsdragers over de omgang met oneigenlijke vormen van druk, zoals agressie en intimidatie. In een democratische rechtsstaat moeten politieke ambtsdragers zich immers vrij kunnen uiten. In het omgaan met maatschappelijke en sociale spanningen ondersteunt het programma Omgaan met Maatschappelijke Onrust gemeenten ook. Daarnaast dragen integere politieke ambtsdragers bij aan een betrouwbare overheid en weerbare democratie. Daarom ondersteunen wij decentrale overheden bij het bevorderen van de bestuurlijke integriteit door middel van handreikingen, het Handboek integriteit en via de Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur. Daarbij benadruk ik dat politieke ambtsdragers op alle niveaus een voorbeeldfunctie hebben. Een belangrijk onderdeel daarvan is het in woord en daad respecteren van de lokale democratie en autonomie.

Ook beroeps- en belangenverenigingen spelen een belangrijke rol in het versterken van de democratische rechtsstaat binnen het decentraal bestuur. Zij zetten zich, met financiële ondersteuning vanuit BZK, in om burgemeesters, wethouders, raadsleden, statenleden, griffiers, gemeentesecretarissen en rekenkamerleden te versterken zodat zij hun rol binnen de lokale democratie optimaal kunnen vervullen. Dit gebeurt onder andere door het organiseren van opleidings- en ontwikkelactiviteiten met oog op de ambts- en vakspecifieke vaardigheden. Eveneens dragen deze activiteiten bij aan het vergroten van de kennis van de doelgroep. Daarnaast hebben deze verenigingen in 2024 een incidentele subsidie ontvangen voor het ontplooiën van activiteiten ter versterking van de democratische rechtsstaat. Hierop volgend is vanaf 2025 structureel €200.000 gereserveerd voor een leergang ter versterking van het lokale democratische samenspel, waarin de rolverdeling, verwachtingen en onderlinge verhoudingen binnen de verschillende beroepsgroepen centraal staan. Om ook de juridische kwaliteit van overheidsbesluiten te verbeteren de Vereniging Juridische Kwaliteitszorg (VJK) met steun van BZK een brede leergang die het komende jaar van start zal gaan om het rechtsstatelijk handelen en besef van gemeentjuristen te bevorderen. Dit mede naar aanleiding van het advies van de staatscommissie Rechtsstaat.

Het staat buiten kijf dat het decentraal bestuur kwalitatief hoogwaardige dienstverlening te bieden heeft aan haar inwoners. Daarvoor is het van belang dat

---

¹ Kamerstukken II 2024/25, 36600, nr. 143.

Datum

12 december 2025

Onze referentie

2025-0000662643

nieuwe wettelijke taken aan het best passende decentrale bestuurslichaam worden toebedeeld. Daartoe wordt onder andere gewerkt aan het Beleidskader decentraal en gedeconcentreerd bestuur. Het waarborgen van gemeentelijke autonomie en beleidsvrijheid zijn daarin belangrijke uitgangspunten. Alleen zo kunnen gemeenten eigen afwegingen – passend bij de lokale omstandigheden – maken, hetgeen ook weer bijdraagt aan een levendige democratische cultuur. Daarnaast zijn ook het beleidskompas en de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) gericht op het verbeteren van de uitvoering en sturing van beleid binnen gemeenten. Gelet op het belang hiervan blijven de VNG en het ministerie van BZK de komende periode nauw samenwerken ten behoeve van verdere professionalisering en uniformering van de UDO.

Uw oproep aan de Rijksoverheid maatschappelijke veranderingen te beheersen, instituties bij elkaar te houden en de structurele aandacht te geven aan een betere positie van gemeenten beaamt ik van harte. Ik wil de komende periode met de VNG en andere koepels graag samen optrekken om de democratische rechtsstaat te versterken, waarbij ik graag structureel het gesprek blijf voeren over dit belangrijke thema. De genoemde inzet benadrukt en versterkt ons gezamenlijke uitgangspunt.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
namens deze,

Ellen van Doorne
Directeur Democratie en Bestuur